

УДК 332.012.2

Папіж Ю.С.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту виробничої сфери
Національного гірничого університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ КЛАСТЕРИЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Стаття присвячена аналізу існуючих протиріч між принципами сталого розвитку та принципами регіональної продуктивності. Запропоновано формування концепції функціонування регіонів з метою їх сталого розвитку, заснованої на рамках кластера. Доведено необхідність формування кластерів на базі підходу сталого розвитку з метою підвищення гармонії взаємодії економічних, соціальних та екологічних систем регіону. Обґрунтовано принципи формування регіональних кластерів.

Ключові слова: регіон, кластер, сталий розвиток, ринкова економіка, регіональна продуктивність.

Папіж Ю.С. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СТРАТЕГИИ КЛАСТЕРИЗАЦИИ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Статья посвящена анализу существующих противоречий между принципами устойчивого развития и принципами региональной производительности. Предложено формирование концепции функционирования регионов с целью их устойчивого развития, основанной на рамках кластера. Доказана необходимость формирования кластеров на базе подхода устойчивого развития с целью повышения гармонии взаимодействия экономических, социальных и экологических систем региона. Обоснованы принципы формирования региональных кластеров.

Ключевые слова: регион, кластер, устойчивое развитие, рыночная экономика, региональная производительность.

Papizh Yu.S. FEATURES OF FORMATION OF STRATEGY CLUSTERING IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONS

This article analyzes the existing contradictions between the principles of sustainable development and principles of regional performance. A forming operation concept of regions with a view to sustainable development, based on the framework of the cluster is proposed. The necessity of forming clusters based on the approach of sustainable development in order to improve the harmony of the interaction of economic, social and environmental systems of the region is shown. Principles of formation of regional clusters are proved.

Keywords: region, cluster, sustainable development, market economy, regional productivity.

Постановка проблеми. Незважаючи на зростання конкуренції між окремими компаніями, все більшого значення ефективних ланцюжків постачань надає інший погляд на роль кластерів в просторовому розподілі соціального благополуччя. Кластеризація вважається все більш і більш ефективним підходом до регіонального управління та економічного зростання. У свою чергу, ми спостерігаємо зростаючий інтерес до принципів глобального сталого розвитку, який, як очікується, буде проектуватися до рівня регіонів і областей. Таким чином, дослідження того, як кластерна стратегія може бути використана для цілей сталого регіонального розвитку, відкриває нові горизонти для впровадження інноваційних регіональних стратегій.

Сталий розвиток регіонів та областей впливає значно на основні елементи зовнішнього економічного середовища. Серед них – місцеві, національні та глобальні тенденції, що відображають зміни в економіці, суспільстві і техніці. Фактичний баланс між економічними, екологічними та соціальними секторами регіональної продуктивності та розвитку знаходиться під впливом багатьох факторів, властивих такій країні, як, наприклад, Україна, що розвивається. Певні фактори впливу можна виділити серед інших, за допомогою яких можна оцінити регіональні економічні перспективи. Концепція, яка принципово необхідна для регіонів з метою здійснення переходу від ресурсномісткої економіки до сталого розвитку, не захищена законом. Вертикальну лінію між найнижчим регіональним рівнем і найвищим рівнем національної економіки сталого розвитку поки що не представлено. Таким чином, механізм кластерів не реалізований в системі регіональних управлінських методів для прийняття ефективних довгострокових рішень.

Швидкі зміни у політиці, які містять елемент несподіваності та зазвичай мають невизначений характер, йдуть поруч із зміною чинної картини різноманітності зацікавлених сторін, що має негативний вплив на стратегічне планування в рамках регіональної економіки. Як наслідок, рамки сталого розвитку потребують вдосконалення для цілей регіонального зростання на основі механізмів кластеризації. У свою чергу, для досягнення її стійкості потрібно новий підхід до стратегічного планування, моніторингу та перевірки діяльності регіонів і областей, за прикладом, як сталий розвиток включає в себе стійке управління. Таким чином, функціонування регіонів і областей на стійкій основі означає, що інтереси всіх економічних агентів по всій території будуть виконані оптимально з урахуванням обмежень на принципах сталого розвитку. Життєвий цикл компаній, що працюють в регіоні, є якомога довше, і їх рентабельність є стійкою до певних витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, питання розробки концептуальних засад формування кластерних та мережевих територіальних утворень має особливу актуальність для України, оскільки, на відміну від інших країн Європи, в Україні й дотепер відсутні спеціальні законодавчі документи, які регулюють питання утворення, діяльності та ліквідації кластерів [16], не беручи до уваги норми, регламентуючі функціонування наукових [20], індустріальних [19] та технологічних [21] парків. При цьому на території України станом на початок 2012 р. функціонують 17 кластерів переважно у сфері культури, туризму, легкої промисловості та сільського господарства [16].

Основоположниками теорії кластеризації економіки можна вважати таких зарубіжних вчених, як У. Айзард, який представляє школу просторового

аналізу економічного зростання [5], Т. Андерссон (розробник вибіркової державної політики залежно від типу та особливостей різних кластерів) [1], Дж. Бекаттіні, який досліджував особливості розвитку італійських промислових округів [4], Е. Бергман [2], М. Бест, С. Бруско, Ф. Вуд, російські економісти А. Горкін та Л. Смірнягін, які одними з перших ввели у економічний обіг поняття «кластер» [11], Р. Грехем, Д. Дервент, М. Кітінг, об'єктом досліджень якого була територія та регіональна політика Західної Європи [22], А. Льош, А. Маршалл, який досліджував фактори концентрації малих та середніх підприємств [6], Л. Нести, П. Пател, М. Портер, який розробляв кластерний механізм підвищення національних та регіональних конкурентних переваг [7], С. Поппер, Б. Робсон, С. Розенфельд, якому належать праці з питань формування стратегій розвитку кластеру [8], П. Роувинен, О. Солвелл, Г. Ліндквіст, які займалися розробкою державних програм динамічного зростання регіональних кластерів на засадах партнерства [10], японський економіст Х. Шибусава, який досліджував кіберпростір регіону [9], О'Шонессі Дж., Й. Шумпетер, Р. Енсен, М. Енрайт, які досліджували типи державної кластерної політики та внутрішніх механізмів взаємодії підприємств у кластері [3] та ін.

Основою для розвитку кластерних підходів в Україні у різні роки слугували роботи таких науковців, як О. Амоша, Ю. Бажал, П. Борщевський, С. Безвужко, З. Варналій, Н. Внукова, М. Войнаренко, В. Геєць, М. Долішній, В. Дубницький, В. Золотарьов, О. Крайник, А. Кузнецов, М. Латинін, О. Ліберман, Н. Мікула, С. Мочерний, А. Прочан, В. Семиноженко, С. Соколенко, Ю. Тарасенко, В. Федоренко, Т. Цихан, І. Швець та ін.

Серед останніх результатів досліджень, спрямованих на розв'язання проблеми реалізації регіональної політики, розвитку підприємств, удосконалення державного регулювання в Україні на основі кластерних утворень, можна виділити розробку кластерних механізмів, призначених для охорони навколишнього середовища у рекреаційно-туристичній сфері [12] та для підвищення ефективності яких деякі автори пропонують використовувати інструментарій субконтрактів та аутсорсингу [15], а також маркетингу [27]. Питання державного регулювання промислових регіональних кластерів висвітлено у [13]. Фундаментальними є праці [14; 18; 24], в яких на прикладі кластеру молочного сектору харчової промисловості в Україні обґрунтовано загальну стратегію формування інтегрованого територіального утворення для цілей розвитку продуктивних сил регіональної економіки. Зокрема, у [14] акцент зроблено на регулюванні фінансових потоків у кластері на основі поєднання теорії бенчмаркінгу та ситуаційного аналізу. Аналогічно фінансовим механізмам роботи кластерів присвячено дослідження у [25].

У теперішній час вченими активно досліджуються особливості функціонування внутрішніх та міжнародних кластерів, обґрунтовуються переваги кластерної моделі для розвитку високотехнологічної сфери економіки України [17; 23], вивчається досвід створення та регулювання технологічних кластерів у країнах ЄС [28].

Разом з існуючими науковими засадами динамічні зміни, які відбуваються у внутрішньому та зовнішньому регіональному середовищі, обумовлюють необхідність розробки нового концептуального підґрунтя процесу формування кластерних та мережних територіально-виробничих утворень, на основі

яких здійснюється реалізація регіональної економічної політики, розвивається регіональна економіка.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у формуванні регіональних кластерів на базі підходу сталого розвитку з метою знаходження й використання резервів підвищення гармонії взаємодії економічних, соціальних та екологічних систем для забезпечення сталого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення основної сутності сталого розвитку, а саме його принципів та концепцій, аналізуючи відносини сталого розвитку та інших економічних теорій, а також вивчення сучасних уявлень про те, як зробити стійке зростання регіонів і областей, забезпечують деяке розуміння того суперечливого зв'язку самого сталого розвитку та регіональних економічних показників в умовах ринкової економіки. Як видно, ці суперечливі проблеми перешкоджають регіонам приєднуватися до збалансованих економічних, екологічних та соціальних інтересів на практиці і забороняють об'єднувати економічні, соціальні та екологічні сектори зовнішнього і внутрішнього середовища у своєму стратегічному розвитку, їх інтеграцію в міцеву та національну економіку.

Основна модель сталого розвитку показує, що насправді стійкість може бути досягнута за рахунок кластеризації галузей через взаємодію економічних, соціальних та екологічних компонентів у кластер.

Перше завдання може бути описано як фундаментальне протиріччя між постулатами ринкової економіки, а саме: відповідність дій регіональної економіки та управлінської оцінки щодо рівня важливості і значущості соціальних та екологічних проектів для регіону. Як наслідок, це відображає ставлення до таких проектів, які в такому випадку не займають пріоритетні позиції серед регіональних цілей. Говорячи навпаки, процес сталого розвитку, на думку керівників і власників активів у регіонах, має високу вартість та низьку інвестиційну привабливість.

У той же час регіони та їх компанії, які розташовані на їх території, функціонують за правилами ринкової економіки і визнають прибуток як єдиний стимул для їх подальшої роботи і діяльності. На жаль, результати екологічних і соціальних проектів слугують користь суспільству, оскільки є послугами, що надаються у сфері освіти, охорони здоров'я, культури і відпочинку без прямого фінансового прибутку для компаній і регіональних бюджетів.

Відсутність чіткого вимірного індикатору для оцінки позитивного ефекту від впливу екологічних і соціальних проектів на результат роботи регіону або ринкової вартості регіональних компаній змушує оцінювати проекти зі сталого розвитку абстрактно і суб'єктивно. Зростання ринкової вартості стійко розвиненої компанії та її сходження до вершини рейтингу серед різних компаній мотивує рухатися в напрямку стійкості, тобто, якщо компанія насправді є корпорацією, то вона матиме відповідні фінансові результати, які підтверджують її рейтинг. У цьому випадку очікується, що регіональної позиції у таких рейтингах мають бути підвищені. В іншому випадку соціальні та екологічні проекти вимагають фінансування за рахунок регіональних компаній, зменшуючи отриманий прибуток. У більш широкому сенсі альтернативна вартість таких проектів враховується як віртуальний ефект, що може буде досягнутий за рахунок фінансування інших економічних бізнес-проектів, який може перевищувати ефект від екологічних та соціальних проектів за попередніми оцінками

та бути отриманим після заходів щодо забезпечення сталого розвитку. Все це окреслює ризики, через які що регіони та їх компанії, швидше за все, відмовляються впроваджувати соціальні та екологічні проекти, особливо в умовах нового топ-менеджменту, нових власників, або без надання будь-яких державних субсидій.

Звідси, концептуальна платформа для сталого розвитку регіонів та областей вимагає інтегрувати безпосередньо процес сталого розвитку в моделі ринкової економіки з метою забезпечення привабливості для регіону і його компаній бути прихильниками принципів сталого розвитку, також зазначена перевага явно вимірюється в грошовому еквіваленті. У всьому світі є чудовий приклад цієї ситуації відносно квот на викиди CO₂: відповідно до Кіотського протоколу компанія має можливість продавати невикористані квоти на забезпечення інших потреб тільки після впровадження інноваційних екологічно чистих технологій. Отже, у такому випадку зелені технології стають інвестиційним проектом із певним рівнем прибутку.

Друге та третє протиріччя мають відношення до життєвого циклу та основних напрямів діяльності деяких компаній регіонів. Розглянемо їх для гірничодобувних компаній, розташованих у гірничих регіонах. Насправді, гірничодобувна компанія відповідно до своєї базової діяльності порушує принципи сталого розвитку не тільки під час самого процесу видобутку, але і після закінчення діяльності та закриття. При цьому закриття гірничодобувної компанії означає зупинку процесу видобутку та припиняє статус юридичної особи. У такому випадку для гірничодобувної компанії має місце дилема щодо сталого розвитку, ефективності роботи та загальної продуктивності. Пропонується розглядати приведену дилему під назвою «сталість в перехідній економіці». Подальший опис вищезазначеного може бути викладений у наступних твердженнях.

На стадії завершення процесу видобутку ресурсів, що є точкою фактичного переходу гірничодобувної компанії від невизначеної фази свого життєвого циклу до особливого явища зміни стійкості, яке відбувається через взаємодію економічних, соціальних та екологічних внутрішніх і зовнішніх систем компанії. Економічна природа стійкості дозволяє визначити можливість подальшого функціонування та досягнення поставлених цілей гірничодобувної компанії, коли ресурси сконцентровані в одному або двох з трьох збалансованих секторів компанії. Якщо це має місце, то економічні інтереси певних зацікавлених сторін задовольняються та мають позитивну динаміку. Під час інтенсивного розвитку гірничодобувної гірничодобувної компанії її діяльність не може бути ідентифікована як абсолютно стійка через драматичний вплив на навколишнє середовище. Тому постає питання щодо соціальної та економічної стійкості. Знищення середовища зупиняється, коли видобуток не відбувається, але і тоді соціальні та економічні потрясіння просторового розвитку продовжують мати місце. Це екологічна стійкість. Таким чином, і функціонування гірничодобувної компанії, і його припинення не сприяють абсолютній стійкості взаємодії внутрішніх і зовнішніх систем. Отже виникає принципове питання: чи може бути досягнутий сталий розвиток регіону або території, де така компанія знаходиться, навіть після припинення її діяльності та статусу юридичної особи?

Стійкість є динамічною особливістю регіонального розвитку, що знаходиться у тісному зв'язку з його

змінами, які відбуваються в момент різкого припинення видобутку корисних копалин або відмова від певних галузей. Таким чином, стійкість можна припустити через пролонгування часу, коли різні фази регіонального життєвого циклу можуть страждати економічної, соціальної та екологічної уповільненням, викликаного певною моделлю розподілу виробничих факторів.

На додаток до існуючої теорії забезпечення розвитку регіонів і областей, відповідно до принципів сталого розвитку, наступні позиції можуть бути включені. Регіональна сталість не з'являється і не зникає, вона є постійним явищем, оскільки регіон завжди має внутрішнє економічне, соціальне та екологічне середовище, а також завжди є частиною національних систем. Проте ступінь, у якому сталий розвиток регіонів і областей є економічно вигідним і соціально ефективним, залежить від рівня гармонії економічних, соціальних та екологічних систем у процесі їх взаємодії. Як було зазначено вище, видобувна компанія також має крен стійкості навіть після завершення процесу видобутку ресурсів, який має місце у фазі повідомлення про закриття.

Розглянемо в деталях суперечливі виклики, які пов'язані з невідповідністю принципам сталого розвитку та діяльності регіонального ринку фаз видобутку і його зупинки, а також негативного впливу цих протиріч на функціонування самої компанії і місцевої економіки.

Основні види діяльності гірничодобувної компанії з видобутку неоновлюваних природних ресурсів вступають в конфлікт з основним правилом стійкості щодо врятування природи для майбутніх поколінь. Але наявність існуючих запасів невідновлюваних природних ресурсів, які не використовуються, разом з повним їх вичерпанням вимагає швидкого закриття гірничодобувної компанії у будь-якому випадку. Закриття компанії у якості гірничого наслідку безпосередньо викликає просторову депресію, в той час як сталий розвиток передбачає економічні системи, які будуть розроблені протягом тривалого періоду з метою забезпечення високих стандартів життя на цих територіях.

Ліквідація гірничодобувної компанії вимагає впровадження нових інвестиційних проектів. Для співробітників це означає втрату своїх робочих місць. У більш широкому сенсі навколишнє середовище зруйноване, отже, воно повинно бути відновлено підприємством за допомогою придбання певної послуги, в іншому випадку компанія несе повну відповідальність за шахрайство.

Протиріччя, які зазначалися вище, підвищують ризики формування або загострення економічної, соціальної та екологічної просторової депресії з позбавленням джерела державного фінансування та місцевих бюджетів, що призвело до зростання безробіття, розселення та перевиховання шахтарів та членів їх родин, погіршення екологічного стану та можливих територіальних повеней і підземних вибухів газу метану.

Таким чином, поняття сталого розвитку гірничодобувної компанії повинно мати у своїй основі розширення життєвого циклу за рахунок диверсифікації своєї діяльності таким чином, щоб забезпечувати відсутність коливань стійкості особливо в процесі переходу від видобутку ресурсів до його припинення.

Четверте протиріччя полягає у першу чергу в тому, що соціально та екологічно важливі об'єкти зовнішнього середовища не інтегровані в модель

гірничодобувної компанії, зокрема у правову. Але в той же час стійкий розвиток передбачає тісний взаємозв'язок економічних, соціальних та екологічних систем. Зазвичай соціальні та екологічні об'єкти локальної або державної власності не включені в модель гірничодобувної компанії і не відповідають розподіленню ресурсів підприємства. Однак компанія є відповідальною певною мірою за розвиток таких об'єктів для досягнення власне свого сталого розвитку. У зв'язку з цим можна знайти вагомий чинник міжособистісної угоди між власниками компанії та соціально-екологічних об'єктів, що в різних випадках призводить або уповільнює перерозподіл ресурсів для цих об'єктів.

Отже, невизначеність організаційної ієрархії і відсутності прав і зобов'язань компанії для запуску соціальних та екологічних об'єктів, розташованих на прилеглий території, ідентифікує такі об'єкти тільки як ті, які розглядатимуться компанією для спонсорства у разі відповідного прибутку і за бажанням власника.

Для регіональної економіки це протиріччя означає втрату стабільного джерела фінансування для підтримки соціальної інфраструктури та об'єктів екологічної безпеки, їх знищення і високу залежність від рішення власника компанії.

Таким чином, концепція сталого розвитку гірничодобувної компанії повинна припустити, що соціальні та екологічні об'єкти мають бути інтегровані в модель компанії певним чином.

Висновки з проведеного дослідження. Вищевикладений аналіз існуючих протиріч між принципами сталого розвитку та принципами регіональної продуктивності дозволяє знайти шлях функціонування регіонів з метою їх сталого розвитку, заснованого на рамках кластера.

Кластер на базі підходу сталого розвитку має у своїй основі аналіз економічних показників регіону для забезпечення його сталого розвитку з метою знаходження й використання резервів підвищення гармонії взаємодії економічних, соціальних та екологічних систем за рахунок усунення згаданих вище коливань стійкості.

Кластер на основі сталого розвитку складається з двох основних понять: кластерних і адекватності. І це має бути найбільш спірне питання дослідження, тому що на сьогодні не зрозуміло, як відокремити об'єкти в єдиному кластері в регіоні. Інтеграція цих понять з метою адаптації до гармонійної регіонального розвитку може сприяти вирішенню конфлікту між принципами сталого розвитку та правилами ринкової економіки.

Можливість контролювати витрати, що підлягають обмеженню у процесі розвитку компаній, тільки відповідно до принципів кластерів з використанням стійкого розвитку може бути полем для подальшого дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Andersson T. The Cluster Policies / T. Andersson, E. Hansson, S. Serger, J. Sörvik. – Whitebook. Malmö : IKED, 2004. – 248 p.
2. Bergman E. Industrial and Regional Clusters: Concepts and Comparative Applications : монографія [Електронний ресурс] / E. Bergman, E. Feser. – The Web Book of Regional Science, Regional Research Institute, West Virginia University. – Режим доступу : <http://www.rr.i.wvu.edu/WebBook/Bergman-Feser/contents.htm>.
3. Enright M.J. Regional Clusters: What we know and what we should know / M.J. Enright – Paper prepared for the Kiel Institute International Workshop on Innovation Clusters and Interregional Competition, 2002. – 18 p.
4. Industrial Districts and Inter-firm Cooperation in Italy / [R. Pyke, G. Becattini, W. Sengenberger]. – Geneva : ILO, 1991. – 237 p.
5. Isard W. Methods of Regional Analysis : монографія [Електронний ресурс] / W. Isard. – Режим доступу : http://www.andrew.cmu.edu/user/jp87/URED/readings/Shift_Share.pdf.
6. Marshall A. Principles of Economics / A. Marshall. – L. : McMillan Press, 1961. – 450 p.
7. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations: With a New Introduction / M.E. Porter. – N.Y. : The Free Press, 1990. – 855 p.
8. Rosenfeld S. Industrial Strength Strategies: Regional Business Clusters and Public Policy/ S. Rosenfeld. – Washington DC : Aspen Institute, 1995. – 456 p.
9. Shibusawa H. Cyberspace and physical space in an urban economy / H. Shibusawa // Papers in Regional Science. – 2000. – V. 79. – P. 76-89.
10. Sölvell Ö. The Cluster Initiative Greenbook. The Competitiveness Institute / Ö. Sölvell, G. Lindqvist, Ch. Ketels. – Gothenburg : VINNOVA, 2003. – 94 p.
11. Spatial Analysis, Industry and the Industrial Environment. Progress in Research and Applications / [F.E.I. Hamilton, G.J.R. Linge, N.Y. Chichester]. – Toronto : Wiley, 1979. – 289 p.
12. Андрущенко К.А. Природоохоронна кластеризація туристично-рекреаційного комплексу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / К.А. Андрущенко. – Київ, 2009. – 22 с.
13. Борисенко М.Б. Механізми державного управління інноваційним розвитком регіональних промислових кластерів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / М.Б. Борисенко. – Харків, 2009. – 21 с.
14. Броншпак Г.К. Стратегія формування та управління діяльністю кластеру молочного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Броншпак Г.К. – Харків, 2010. – 24 с.
15. Гоблик В.В. Формування кластерів у рекреаційно-туристичному комплексі (на прикладі Закарпатської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / В.В. Гоблик. – Ужгород, 2009. – 22 с.
16. Довідка щодо стану інституційного забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : (текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=127481&cat_id=127480&search_params=%B3%ED%ED%EE%E2%E0%F6%B3%E9%ED%EE&searchPublishing=1.
17. Дудкіна К.А. Кластери як форма ринкової централізації в умовах сучасних світо господарських відносин : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.05.01 «Світлове господарство і міжнародні економічні відносини» / К.А. Дудкіна. – Київ, 2004. – 15 с.
18. Єрмакова О.А. Підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України на основі кластерної моделі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / О.А. Єрмакова. – Одеса, 2010. – 17 с.
19. Закон України «Про індустриальні парки» № 5018-VI від 21.06.2012 : за станом на 21.06.2012 : (текст) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>.
20. Закон України «Про наукові парки» № 1563-VI від 25.06.2009 : за станом на 01.06.2012 : (текст) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.
21. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» №991-XIV від 16.07.1999 : за станом на 01.01.2011 : (текст) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
22. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе : (текст) [Електронний ресурс] / М. Китинг. – ЛОГОС, 2003. – 50 с. – Режим доступу : <http://www.ruthenia.ru/logos/number/40/07.pdf>.
23. Книш Д.Я. Малий бізнес регіону в умовах стратегії інноваційного розвитку України (на матеріалах Львівської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.10.01 «Розвиток продуктивних сил і

- регіональна економіка» / Д.Я. Книш. – Львів, 2006. – 22 с.
24. Коваленко Н.М. Впровадження кластерної моделі розвитку молокопереробних підприємств харчової промисловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Н.М. Коваленко. – Київ, 2011. – 24 с.
25. Кропельницька С.О. Фінансово-економічні засади формування та функціонування нових виробничих систем (кластерів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / С.О. Кропельницька. – Тернопіль, 2006. – 25 с.
26. Пашкевич М.С. Наукові засади регулювання регіональної економіки : монографія / М.С. Пашкевич. – Дніпропетровськ-Донецьк : НГУ, 2012. – 790 с.
27. Подсолонко М.В. Актуалізація маркетингу в кластерній організації рекреаційного підприємництва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (підприємства туристично-рекреаційного комплексу)» / М.В. Подсолонко. – Сімферополь, 2010. – 20 с.
28. Хмара М.П. Розвиток високотехнологічних кластерів у Європейському Союзі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук : спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / М.П. Хмара. – Київ, 2010. – 23 с.

УДК 339.137

Паук М.І.
здобувач

Міжнародного університету бізнесу і права

ВИКОРИСТАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ТУРИСТИЧНИЙ СЕКТОР

Стаття присвячена комплексному дослідженню використання світового досвіду залучення інвестицій в туристичний сектор економіки. Визначено основні напрямки участі держави в інвестиційному процесі, які націлені на розвиток туристичної сфери. Сформовано висновки про можливість застосування зарубіжного досвіду, адаптуючи їх з урахуванням історичних, соціально-економічних, культурних та природно-географічних умов України.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, туристичний сектор, національна економіка, інтеграція.

Паук М.И. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МИРОВОГО ОПЫТА ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В ТУРИСТИЧЕСКИЙ СЕКТОР

Статья посвящена комплексному исследованию использования мирового опыта привлечения инвестиций в туристический сектор экономики. Определены основные направления участия государства в инвестиционном процессе, нацеленные на развитие туристической сферы. Сформированы выводы о возможности применения зарубежного опыта, адаптируя их с учетом исторических, социально-экономических, культурных и природно-географических условий Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная привлекательность, туристический сектор, национальная экономика, интеграция.

Pauk M.I. USE OF GLOBAL EXPERIENCE ATTRACTING INVESTMENT IN TOURISM SECTOR

The article is devoted to the complex research use of global experience to attract investment in the tourism sector. The main directions of state involvement in the investment process, focused on the development of tourist areas. Formed conclusions about the possibility of adapting their foreign experience, taking into account the historical, socio-economic, cultural and natural and geographic conditions of Ukraine.

Keywords: investment, investment attraction, tourism sector, the national economy, integration.

Постановка проблеми. Туризм у багатьох країнах світу є пріоритетним напрямом розвитку національної економіки. Постійно зростаючі прибутки від міжнародної туристичної діяльності вже сьогодні становлять одну з найбільш значних частин «невидимого експорту». Зростання рівня конкуренції на світовому ринку туристичних послуг створює умови, за яких країни світу все більше уваги приділяють розвитку туризму.

Використання в Україні світового досвіду залучення інвестицій в туристично-рекреаційному секторі надасть можливість використати на практиці можливі форми розвитку даного сектору, адаптуючи їх з урахуванням історичних, соціально-економічних, культурних та природно-географічних умов нашої держави. Саме цим пояснюється актуальність теми статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досвід залучення інвестицій в туристично-рекреаційному секторі було розкрито в ряді досліджень, серед яких роботи Бойко Є.О., Гостевої Н.П., Довбенко О.М., Іртищевої І.О., Мігуценко Ю.В., Приварникової І.Ю.,

Свиридової Н.Д., Стойка В.О. та ін. Проте, незважаючи на значні розробки у цьому напрямку, виникає потреба у більш детальному дослідженні використання світового досвіду залучення інвестицій в туристично-рекреаційний сектор економіки.

Формування цілей статті. Метою статті є комплексне дослідження використання світового досвіду залучення інвестицій в туристично-рекреаційний сектор економіки.

Виклад основного матеріалу досліджень. Розвиток туристичної галузі є важливою складовою піднесення економіки більшості країн світу. Туристичний комплекс (такі його складові, як засоби розміщення, транспорт, об'єкти харчування, розважального, пізнавального, ділового, оздоровчого, спортивного та іншого призначення) здатний зробити значний внесок у збільшення виробництва валового внутрішнього продукту (ВВП) при відносно невеликих капітальних затратах та нетривалих термінах окупності. Крім того, прискорений розвиток туристичної сфери може сприяти динамічному розширенню внутрішнього ринку як основи стабільного економічного розвитку у регіоні